

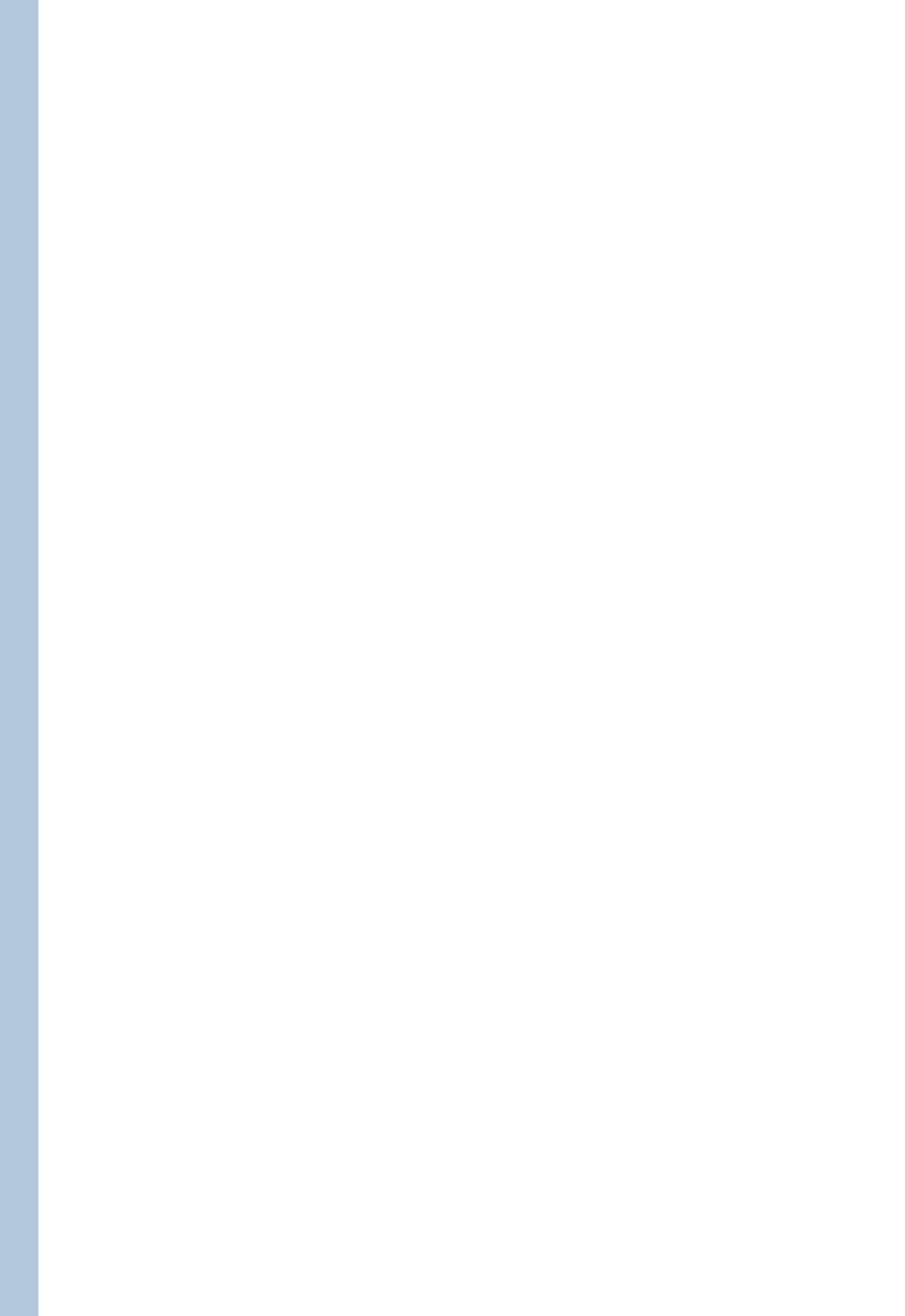
Recenzje

China goes global. The partial power,
D. Shambaugh;
K. Miszczak

NATO in Afghanistan.
Fighting Together, Fighting Alone,
David P. Auerswald, Stephen M. Saideman;
A. Juszcak

Perspectives on Strategy, Colin S. Gray;
M. Fryc

Zion's Dilemmas: How Israel makes
National Security Policy, Charles D. Freilich;
S. Kamiński

China goes global. The partial power

David Shambaugh
Oxford University Press, luty 2013

Osiągnięcia Chińskiej Republiki Ludowej w gruntownej modernizacji narodowego programu rozwoju i jego wsparcia przez realizowanie aktywnej polityki zagranicznej, w tym gospodarczej, stają się rosnącym wyzwaniem dla dotychczasowego porządku międzynarodowego, w którym dominującą rolę odgrywały Stany Zjednoczone i Unia Europejska a w regionie Japonia, Indie czy Rosja. Państwo Środka zaczyna odgrywać rolę istotnego gracza w różnych obszarach polityki międzynarodowej: handlowym, walutowym, bezpieczeństwa czy też klimatycznym. Próby rozszerzenia chińskich wpływów gospodarczych i powiązań polityczno-dyplomatycznych szczególnie w Azji, Afryce i Ameryce Południowej prowadzą do kształtowania się zasadniczo nowej struktury stosunków międzynarodowych. Bezprecedensowy i nieprzerwany okres wzrostu gospodarczego – i tym samym politycznego – ChRL od 1978 r., tzn. od ostrożnego zapoczątkowania reform gospodarczych wraz z wprowadzaniem elementów gospodarki rynkowej przez „chińskiego Napoleona” Deng Xiaopinga do obecnie rządzącego prezydenta Xi Jinpinga (do 2022 r.), zwolennika dalszej liberalizacji gospodarki, lecz bez realizacji, tak jak i jego poprzednik, Hu Jintao reform struktur politycznych w Chinach, wymusza takie zmiany.

Monografia Davida Shambaugh, profesora nauk politycznych i stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Jerzego Waszyngtona będącego jednym z najwybitniejszych znawców szeroko pojętej tematyki chińskiej, podejmuje próbę systematycznej oceny znaczenia wzrostu siły Chińskiej Republiki Ludowej w polityce międzynarodowej i jej krytycznego urealnienia w rzeczywistości rodzącego się nowego systemu globalnych powiązań międzynarodowych.

Autor poddaje wnikliwej i szczegółowej analizie główne kierunki chińskiego oddziaływania na struktury porządku międzynarodowego, podejmując próbę zbadania poszczególnych obszarów aktywności, istotnych w rozpoznaniu celu ekspansji chińskiego reżimu państwowego i kwestii poziomu osiągnięcia przez Chiny ewentualnego statusu hegemonia w stosun-

kach międzynarodowych w przyszłości. Praca została podzielona na osiem logicznie skonstruowanych rozdziałów. W pierwszym, autor koncentruje się na kwestiach konsekwencji wpływu przyrostu siły państwa chińskiego w relacjach międzynarodowych, opisując źródła sukcesu gospodarczej modernizacji i ekspansji chińskich firm i spółek na rynkach międzynarodowych. Mimo oczywistości tych osiągnięć, Chiny pozostają dla autora państwem bez koniecznych atrybutów wskazujących na osiągnięcie pozycji realnej siły światowej, aktywnie oddziaływującej na inne państwa i sprawnie reagującej na konflikty i zmiany w polityce międzynarodowej. Powszechna obecność Chin na arenie międzynarodowej nie przekłada się tutaj automatycznie na globalną siłę rozszerzania wpływów politycznych. Brak woli politycznej ponoszenia ryzyka w obrocie międzynarodowym i reprezentowanie wąskich interesów narodowych państwa autor identyfikuje tutaj jako pierwszoplanowe elementy hamujące w osiągnięciu tego celu.

Temu tematowi poświęcony jest drugi rozdział pracy, tzn. identyfikacja globalnych interesów Chin, które wg autora, nie są jeszcze w zglobalizowanym świecie definitywnie określone i stanowią przedmiot dyskusji w chińskiej debacie poświęconej temu celowi. W chwili obecnej państwo to koncentruje się przede wszystkim na swoim bezpośrednim otoczeniu międzynarodowym. Zamierzając jednak rozszerzyć swoją polityczną obecność na arenie międzynarodowej, Chiny stosują politykę ekspansji dyplomatycznej. Tutaj autor dostrzega wyraziste sukcesy w polityce zagranicznej – przejścia od etapu izolacji w stosunku do społeczności międzynarodowej do w niej aktywnego integracyjnego udziału. Koncentrując się na deskryptywnym opisie stosunków Chin ze Stanami Zjednoczonymi, Rosją, Unią Europejską, państwami ASEANU oraz obszaru Środkowego Wschodu autor podkreśla również rozwój stosunków z państwami afrykańskimi oraz Ameryki Łacińskiej i Południowej (m.in. państw zrzeszonych w OAS, MERCOSUR, APEC). Mimo tego przyspieszonego rozwoju wielostronnych stosunków polityczno-gospodarczych z państwami wszystkich regionów świata, to w rzeczywistości tylko te z kontynentem afrykańskim można określić jako prawdziwy sukces, na który Chiny pracowały już od lat 50. XX w.

Kolejny rozdział traktuje o wpływie państwa chińskiego na globalne zarządzanie. I tutaj autor wskazuje na zjawisko, w którym wzrost siły i rozwoju gospodarczego państwa nie idzie w parze z rosnącym wzrostem zaangażowania Pekinu w globalne zarządzanie i ewentualnym zwiększonym przejęciem odpowiedzialności za rozwój sytuacji międzynarodowej. W dalszym

ciągu chińska klasa polityczna nie znajduje odpowiedzi na zasadnicze pytanie w realizacji swojej strategii międzynarodowej, tzn. czy Chiny prowadzą politykę państwa respektującego obecne międzynarodowe *status quo*, czy też będą w przyszłości państwem rewizjonistycznym i ekspansywnym. Niejasność tego stanowiska podkreśla dodatkowo ambiwalentny stosunek tego państwa do organizacji i reżimów międzynarodowych oraz selektywność wypełniania ich wspólnie podjętych zobowiązań. Tutaj Chiny demonstrują według autora, stanowisko ograniczonej kontrybucji.

Niewątpliwie status mocarstwa gwarantuje globalna chińska obecność gospodarcza. Tutaj Państwo Środka staje się – jako druga gospodarka świata – sukcesywnie supermocarstwem światowego handlu oraz globalnym donatorem wszelkiego rodzaju pomocy rozwojowej oraz jednocześnie jednym z największych konsumentów surowcowych i energii na świecie. Jednak takiej pozycji nie osiągają Chiny w swojej ekspansji kulturowej i dyplomacji publicznej. Państwo to działa tutaj tylko jako częściowy hegemon. Spowodowane jest to m.in. nieadekwatnością prezentowanych publicznie atrybutów tzw. cywilnej miękkiej siły (*soft power*) do realizowanej w rzeczywistości strategii tzw. imperializmu kulturowego.

Istotny – siódmy – rozdział poświęcony jest wnikliwej analizie autora kwestii uczestnictwa Chin w zglobalizowanej polityce bezpieczeństwa. Nie jest ona realizowana przy pomocy tradycyjnej integracji tego państwa z różnego rodzaju istniejącymi sojuszami, organizacjami bezpieczeństwa globalnego i regionalnego oraz uprawiania polityki bezpieczeństwa w oparciu o sieć ogólnoswiatowych baz wojskowych oraz ograniczonego udziału w wojskowych misjach ekspedycyjnych. Chinom brakuje globalnej strategii „projekcji siły” w stosunkach międzynarodowych. Mimo braku powszechnej prezenji w polityce bezpieczeństwa, Chiny rozbudowują konsekwentnie swoje siły zbrojne i potencjał militarny. Ich rozwój jakościowy nie przekłada się na rozbudowę zdolności interwencyjnych państwa poza obszarem własnego terytorium. Dzisiaj siły zbrojne Chińskiej Armii Ludowej pozostają na początkowym etapie dostosowywania ich do nowoczesnego teatru konfliktów zbrojnych i są nieprzystosowane operacyjnie do pokojowych interwencji zbrojnych i jakiegokolwiek regulacji konfliktów międzynarodowych.

Końcowy, podsumowujący rozdział książki D. Shambaugh poświęcony jest problemowi traktowania przez społeczność międzynarodową Chin jako istotnego gracza polityki międzynarodowej i ułożenia podstaw rozwoju współpracy z tym państwem na arenie międzynarodowej oraz konsekwen-

cji polityczno-gospodarczych płynących ze znaczenia tych wzajemnych zależności dla przyszłości stosunków międzynarodowych. Tutaj autor ocenia realistycznie granice możliwości takiej kooperacji i przeszkód spowodowanych dwuznacznością i niejasnością priorytetów docelowych w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Chin oraz dynamiką rozwoju sytuacji międzynarodowej.

W ocenie autora, dzisiejsze Chiny nie mogą być zdefiniowane jako klasyczne mocarstwo światowe. Jego wpływ na rozwój sytuacji międzynarodowej pozostaje ograniczony i powierzchowny i Chiny nigdy nie będą odgrywać takiej roli jak Stany Zjednoczone. Na przeszkodzie do osiągnięcia takiego statusu stoi brak misji kulturowej atrakcyjnej dla reszty świata, permanentnie niestabilna sytuacja wewnętrzna państwa, głębokie podziały społeczne, bezrobocie, rozpowszechniona korupcja władzy politycznej i szerokich kręgów społeczeństwa, problemy demograficzne, kwestie upolitycznionych ruchów separatystycznych mniejszości narodowych, niezrównoważony rozwój gospodarczy i przede wszystkim ograniczający rozwój tego państwa górsz ideologiczny rządzącej partii komunistycznej. Chiny w obecnej sytuacji międzynarodowej nie są gotowe do realizowania roli przywódcy światowego. W dalszym ciągu państwo to potrzebuje więcej harmonijnej, konfucjańskiej współpracy w ramach szeroko pojętej społeczności międzynarodowej, aby osiągnąć rzeczywiste cele swojej polityki zagranicznej. Chińska Republika Ludowa jako państwo opresyjne w polityce wewnętrznej oraz w swojej „bliskiej zagranicy” w regionie Morza Południowochińskiego na dzisiaj pozostaje tylko niespełnionym „częściowym” mocarstwem światowego porządku międzynarodowego.

Opracowanie D. Shambaugh można zaliczyć do jednych z najlepszych prac dotyczących obecnej polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i gospodarczej oraz dyplomacji publicznej Chin. Bez wątplenia dodatkową wartością publikacji jest wyczerpujące wykorzystanie przez autora dostępnej literatury przedmiotu oraz uwzględnienie w opracowaniu metody wywiadów z głównymi przedstawicielami aparatu decyzyjnego w Chinach zwiększając w znaczący sposób, od kuchni politycznej walory poznawcze analizowanego tematu badań.

prof. dr hab. Krzysztof Miszczak
Dyrektor Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej

NATO in Afghanistan. Fighting Together, Fighting Alone

David P. Auerswald, Stephen M. Saideman
Princeton University Press 2014

Wraz z końcem 2014 r. kończy się udział NATO w największej i najtrudniejszej operacji od czasu jego powstania – operacji ISAF w Afganistanie. Stwarza to okazję do podsumowań 11-letniego zaangażowania sojuszników i partnerów w tym wysiłku. Próbę analizy wpływu uwarunkowań narodowych na działania koalicyjne w Afganistanie podjęli David P. Auerswald i Stephen M. Saideman w książce „NATO in Afghanistan. Fighting Together, Fighting Alone”.

Podstawą do napisania książki było ponad 250 wywiadów przeprowadzonych z cywilnymi i wojskowymi przedstawicielami wysokiego szczebla państw Sojuszu¹ i partnerów² oraz struktur sojuszniczych zaangażowanych w operację ISAF. Wywiady dotyczą przedziału czasowego od 2003 r. (początek misji NATO) do 2010 r. (upadek rządu holenderskiego z powodu rozbieżności wokół udziału w misji i natężenie wysiłków i niemilitarnych koalicji).

Autorzy książki wykazują, że współpraca w ramach koalicji nie jest ani prosta, ani też zagwarantowana. Państwa różnią się znacząco zadaniami jakie chcą realizować, a także tym jak i gdzie chcą je realizować. Zależy to od wielu uwarunkowań; jednym z nich jest wpływ systemów politycznych koalicjantów na narodowe mechanizmy kontroli kontyngentów zaangażowanych w operację. Do mechanizmów tych autorzy zaliczają: wybór dowódców, swobodę działania, nadzór nad realizacją zadań i motywowanie.

Książka zawiera dziewięć rozdziałów. Można je pogrupować w trzy części. Pierwsza zawiera analizę działań koalicji z perspektywy struktur sojuszniczych, druga porównuje wpływ systemów politycznych wybranych

¹ Były to państwa, które wydzieliły do operacji kontyngenty liczące ponad 500-osobowy personel: Belgia, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Kanada, Niemcy, Polska, Portugalia, Turcja, USA, Wielka Brytania.

² Australia i Nowa Zelandia.

koalicjantów na ich mechanizmy kontroli kontyngentów, natomiast trzecia zawiera wnioski zarówno w kontekście teoretycznym, jak i praktycznym.

Analizę części pierwszej (w tym procesu tworzenia sił, relacji przełożony–podwładny) autorzy kończą stwierdzeniem, że „państwa ISAF walczyły raczej w wielu różnych wojnach, niż w jednej wielkiej wojnie”.

Wpływ systemów politycznych na mechanizmy kontroli kontyngentów, według autorów, jest różny. Mechanizmy te są specyficzne dla: prezydenckiego systemu sprawowania kontroli (zaprezentowano na przykładzie USA, Francji i Polski); rządów jednopartyjnych (przykłady Wielkiej Brytanii i Kanady); rządów koalicyjnych (przykłady Niemiec, Holandii i Danii); partnerów (przykłady Australii i Nowej Zelandii). Autorzy podkreślają, że zmiana prezydenta/koalicji sprawującego/sprawującej kontrolę często wpływa na zmianę sposobu korzystania z mechanizmów. Wykazują także, że spostrzeżenia w tym zakresie odnoszą się również do operacji w Libii i będą właściwe do każdej innej przysłej operacji koalicyjnej.

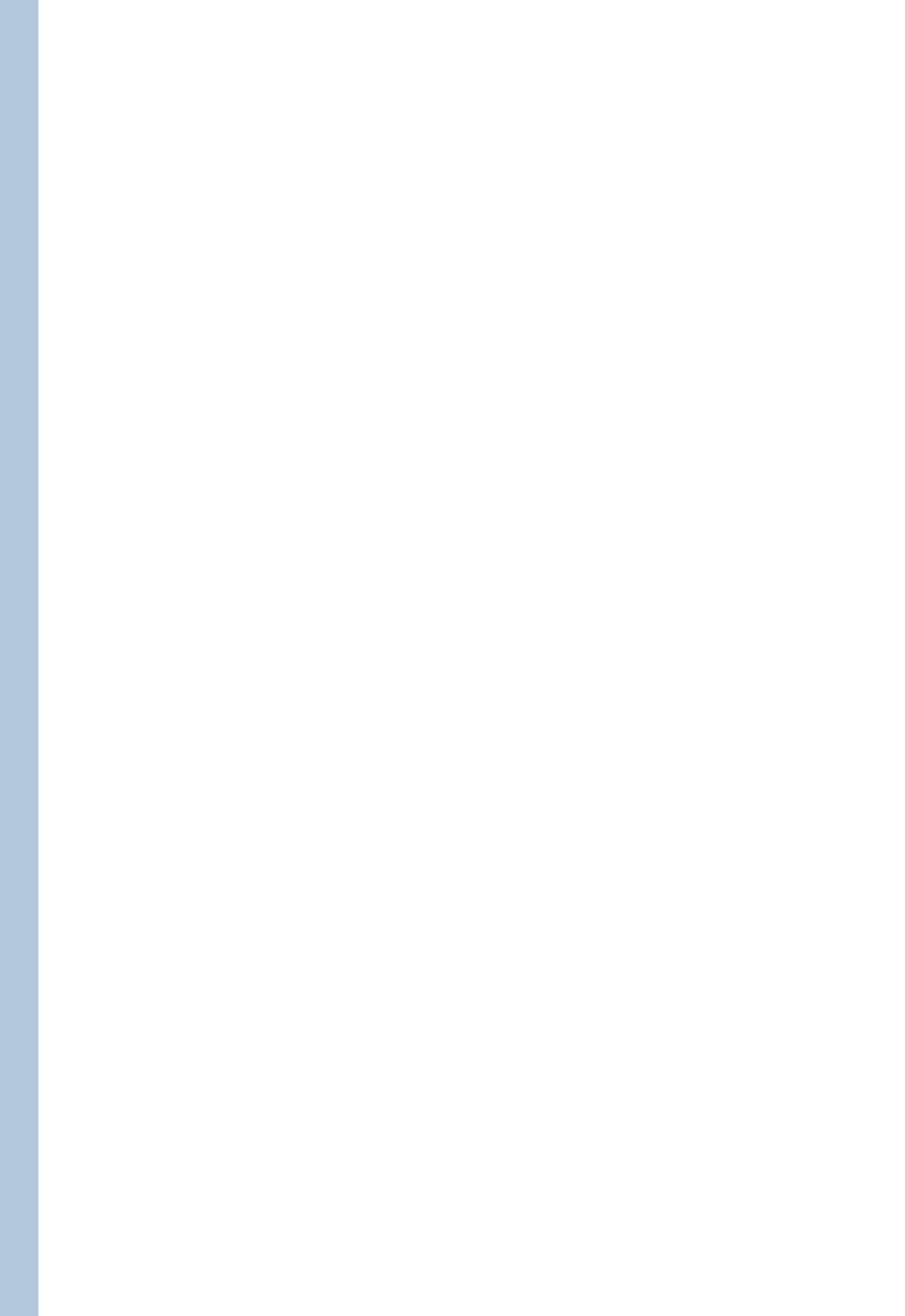
W kontekście polskiego zaangażowania autorzy zwracają uwagę na różnice w sprawowaniu kontroli nad kontyngentami w czasie prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Kaczyńskiego. W ich ocenie prezydent A. Kwaśniewski utrzymywał niewielki stan polskiego kontyngentu z różnymi ograniczeniami, zaś prezydent L. Kaczyński rozszerzył misję i złagodził ograniczenia utrzymując kontrolę nad działaniami dowódców.

W części trzeciej autorzy wskazują problemy do dalszych rozważań oraz wnioski na przyszłość dla decydentów politycznych. Wnioski te dotyczą m.in. rozmieszczania kontyngentów adekwatnie do ich możliwości, wykazywania większej elastyczności przez dowódców, szerszego wykorzystania wojsk specjalnych (w celu uniknięcia ograniczeń) oraz propozycji rekompensat za nieograniczone zakazami działanie.

Książka dostarcza wielu pouczających przykładów w zakresie zasad użycia siły. Dotyczą one np.: wyposażenia żołnierzy w siedmiostronicowe listy ograniczeń – skrócone w czasie trwania misji do czterech stron (Niemcy); zakazu udziału w operacjach ofensywnych (Hiszpania, Włochy, Belgia) i przeciwnarkotykowych (Francja); możliwości wsparcia wojsk tylko przez własne samoloty (Holandia, doświadczenie z działań w Bośni i Hercegowinie); zobowiązania wojsk do samoobrony (Dania, doświadczenie z II wojny światowej – nie było wiadomo jak zachować się w stosunku do niemieckiego agresora); zakazu zaangażowania personelu wojskowego w działania Prowincjonalnego Zespołu Odbudowy (Norwegia).

Tytuł książki oddaje wiernie jej treść: państwa koalicji ISAF walczyły razem, a jednocześnie często samotnie. Wydaje się, że autorzy potrafili znaleźć odpowiedź dlaczego tak się stało. Problematyka uwarunkowań działań koalicyjnych jest podejmowana nieczęsto, stąd też przemyślenia autorów są godne uwagi. Mogą one być pomocne badaczom operacji ISAF, a także planistom przygotowującym ewentualne przyszłe operacje koalicyjne.

dr Andrzej Juszcak
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

Perspectives on Strategy

Colin S. Gray
Oxford University Press, 2013

Colin S. Gray – profesor stosunków międzynarodowych i studiów strategicznych na Uniwersytecie w Reading w Wielkiej Brytanii, propagator myślenia strategicznego, a przede wszystkim wybitny ekspert z dziedziny teorii strategii – w swojej najnowszej książce „Perspectives on Strategy” po raz kolejny stawia za cel maksymalne poszerzenie i upowszechnienie ogólnej teorii strategicznej. Główną motywacją autora do przeprowadzenia obszernego i intelektualnie inspirującego wykładu jest jego wewnętrzne przeświadczenie o niewłaściwym użyciu strategii, a także złym pojmowaniu i nadużywaniu tego pojęcia.

Myślą przewodnią dzieła C.S. Gray’a jest ukazanie obszernej, teoretycznej głębi jaka tkwi w strategii. Czyni to przez narzucenie czytelnikowi różnych perspektyw patrzenia na nią, które składają się na jej komplementarną poznawczą całość. Autor dokonuje zatem celowej dekompozycji tego środka, „rozbijając” go na pięć kluczowych obszarów – intelekt, moralność, kulturę, geografę oraz technologię – po to, aby następnie wnikliwie je przeanalizować oraz podkreślić ich złożoność, inkluzyjność i nierozzerwalność. Czyniąc to C.S. Gray niejako odpolitycznia strategię mocno dziś warunkowaną clausewitzowską optyką i akcentuje inne, ważne determinujące ją konteksty.

Inspiracją C.S. Gray’a do zastosowania właśnie takiego podejścia była kompleksowa koncepcja ujęcia zjawiska wojny (the whole house of war) Thomasa Edwarda Lawrence’a. C.S. Gray, zafascynowany strategicznymi przemyśleniami brytyjskiego żołnierza, naukowca i gorącego zwolennika powstania samodzielnego państwa arabskiego na początku lat dwudziestych XX w., przenosi metodologię kompleksowego spojrzenia na wojnę na grunt teorii strategii (the whole house of strategy). W zastosowaniu tego zabiegu nie przeszkadza C.S. Grayowi fakt, że koncepcja T.E. Lawrence’a powstała na bazie doświadczeń wojny ograniczonej i nieregularnej. Autor jest bowiem przekonany, że generalna teoria strategii ma wymiar uniwersalny, dlatego też uważa, że perspektywa T.E. Lawrence’a spojrzenia na wojnę arabską z Imperium Otomańskim, wciąż zachowuje swoją wartość i aktualność.

Książka „Perspectives on Strategy” składa się z sześciu rozdziałów. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Koncepcje: umysł i mięsień” (*Concepts: Mind and Muscle*), C.S. Gray zwraca uwagę na to, że strategiczna teoria ma jeden, zasadniczy cel, którym jest wzmocnienie zrozumienia chaotycznego porządku w świecie. Z tego powodu szczególnie zależy mu na utrwalaniu przekonania dotyczącego słuszności i niezmienności zasad strategicznych oraz ich użyteczności w warunkach przemijającego kontekstu historycznego. W jego ocenie koncepcje przekładają się na praktykę strategiczną, której kluczem do uzyskania maksymalnej efektywności jest „gra” trzech czynników – intelektu, materii i morale.

W drugim rozdziale – „Etyka: strategiczno-moralny labirynt” (*Ethics: Strategy's Moral Maze*) – autor rozpatruje strategię z perspektywy etyki. Uwypukla w nim m.in. problem, jakim jest skłonność strategów do unikania i nieuwzględniania moralnego kontekstu, którego brak w konsekwencji może prowadzić do sparaliżowania działań strategicznych.

„Kultura: wierzenia, obyczaje i zachowania strategiczne” (*Culture: Beliefs, Customs, and Strategic Behaviour*) są przedmiotem rozważań rozdziału trzeciego. Autor szczegółowo eksploruje w nim złożoność kontekstu kulturowego i jego wpływ na ostateczny kształt strategii. Stwierdza kategorycznie, że prawidłowe rozumienie strategii zależy od właściwego pojmowania tej sfery, która przez zwyczaje, wierzenia i zachowania, współtworzy i podtrzymuje strategię. Przyznaje jednocześnie, że chociaż wiele osób jest przekonanych o ważności wymiaru kulturowego w kształtowaniu się strategii, to jednak nie są oni w pełni zorientowani jak głęboki wpływ domena ta wywiera na efekty działań strategicznych.

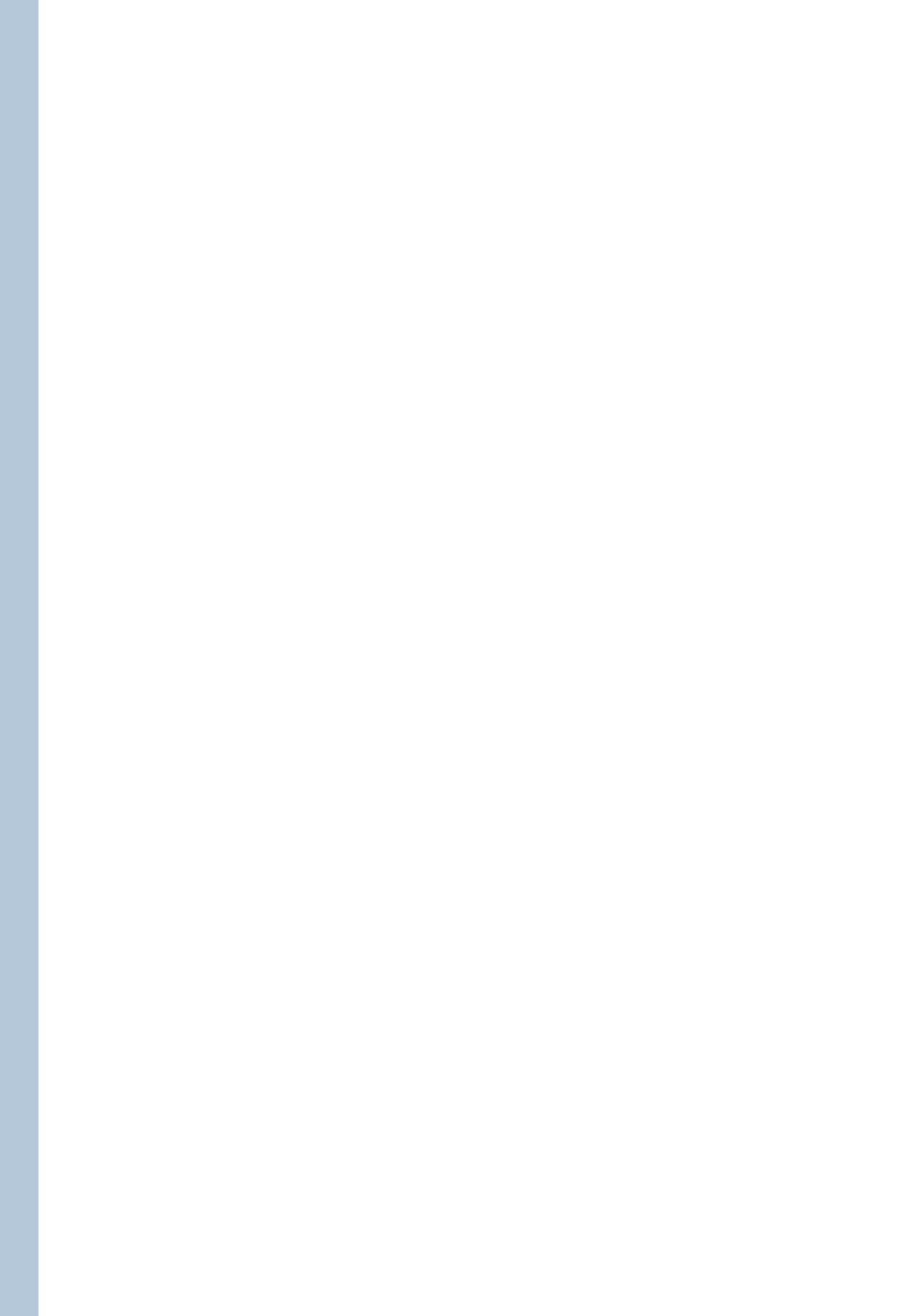
W rozdziale czwartym – „Geografia: geopolityka i odstraszenie” (*Geography: Geopolitics and Deterrence*) – C.S. Gray zaznacza, że geografia jest jednym z fundamentalnych czynników oddziałujących na strategię i jej kształt. Patrzy na nią przez pryzmat wykorzystania warunków geograficznych, które umożliwiłyby wdrażanie strategii maksymalizujących funkcję odstraszenia.

W rozdziale piątym – Technologia: „cudowny środek”? (*Technology: Magic Bullets?*) – autor przyznaje, że technologia stanowi jeden z żywotnych składników, który jest w stanie generować siłę do prowadzenia działań zbrojnych. Podkreśla jednak, że choć technologiczne artefakty leżą w centrum oddziaływania strategii, to jednak ich rozłączność z politycznymi i strategicznymi celami czyni to narzędzie – mimo swego potencjału – bezwartościowym.

Podsumowanie holistycznej koncepcji C.S. Gray'a przedstawione zostało w rozdziale szóstym – „Wnioski: pełne spectrum strategii, niebezpieczny dualizm” (*Conclusion: The Whole House of Strategy, Perilous Dualism*). Autor zaznacza w nim, że rozdźwięk między teorią a praktyką strategiczną jest głównym źródłem niezrozumienia i zamieszania w studiach strategicznych. Strategia zaś jest praktycznym projektem, który implementowany w konkretnym miejscu i czasie, służy redukcji złożoności otaczającego świata i osiągnięciu wytyczonych celów. Zaznacza jednak, że prawidłowa aplikacja tego narzędzia wymaga od strategów umiejętności dostrzegania każdej „perspektywy” strategicznej – intelektu, moralności, kultury, geografii oraz technologii, a więc zastosowania metodologii kompleksowego spojrzenia.

Książka C.S. Graya „Perspectives on Strategy” wykracza poza naturę i ogólną teorię strategii. Jest dziełem komplementarnym do jego poprzedniej pozycji „The Strategy Bridge: Theory for Practice”, w którym zaproponował kompletny aparat pojęciowo-znaczeniowy dla kategorii strategii. Nowa publikacja C.S. Graya nie jest jednak przepisem na to, jak prawidłowo formułować politykę, strategię czy taktykę. Jej nadrzędnym celem jest rozwinięcie ogólnej teorii na temat strategii i jej upowszechnienie. Ma wyłącznie charakter edukacyjny, gdyż, według autora, choć poszczególne puzzle strategicznej układanki są obecnie względnie dobrze znane, to jednak wiedza ta nie przekłada się płynnie na opracowywanie strategii i jej właściwą egzekucję. Cały wykład niestety nie należy do najłatwiejszych w odbiorze. Choć sama istota wykładanej koncepcji jest zrozumiała, to jednak zastosowany język narracji zmusza czytelnika do poświęcenia czasu i uwagi, potrzebnych do zgłębienia meandrów poszczególnych kontekstów strategicznych. Książka „Perspectives on Strategy” jest lekturą obowiązkową dla osób zajmujących się teorią sztuki strategicznej. Stanowi mocny fundament teoretyczny w tej specjalności, a także jak większość dorobku C.S. Gray'a, wpisuje się w kanon największych tego typu światowych osiągnięć.

płk dr inż. Mariusz Fryc
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

Zion's Dilemmas: How Israel makes National Security Policy

Charles D. Freilich
Cornell University Press, 2012

Problematyka kształtowania polityki bezpieczeństwa narodowego jest w ostatnim czasie przedmiotem rosnącego zainteresowania w świecie. W wielu państwach dokonuje się przewartościowanie podstaw myślenia o bezpieczeństwie narodowym oraz rozwoju państw i społeczeństw. O współczesnym bezpieczeństwie decyduje cały kompleks wzajemnie ze sobą powiązanych czynników. Transformowana jest narodowa kultura strategiczna. Konsekwencją narastającej złożoności współczesnego bezpieczeństwa oraz naturalnego braku inklinacji państw i społeczeństw do szybkiego adaptowania się do zachodzących w świecie zmian są trudności w rozwijaniu mechanizmów umożliwiających skuteczną realizację założeń strategii bezpieczeństwa narodowego w praktycznej działalności władzy wykonawczej. Wykorzystanie doświadczeń innych państw w tym zakresie może sprzyjać zmniejszeniu kosztów i skróceniu procesu dochodzenia do własnych rozwiązań, co jest szczególnie istotne w sytuacji dynamicznie zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego (zewnętrznego) i wewnętrznego, w warunkach ograniczonej przewidywalności kierunków rozwoju tego środowiska oraz rozproszonego charakteru współczesnych zagrożeń i wyzwań.

W tym kontekście szczególnie użytecznym źródłem wiedzy są publikacje poświęcone metodologii kształtowania polityki bezpieczeństwa narodowego. Jedną z nich jest książka byłego zastępcy doradcy do spraw bezpieczeństwa narodowego przy premierze Izraela i wykładowcy akademickiego Charlesa D. Freilicha „Zion's Dilemmas: How Israel Makes National Security Policy”.

Autor w szczególnie przystępny sposób zderza w niej teorię tworzenia polityki bezpieczeństwa z uwarunkowaniami środowiska bezpieczeństwa Izraela, specyficznym charakterem systemu wyborczego opartego na zasadzie proporcjonalnej reprezentacji oraz uwarunkowaniami strukturalnymi biurokracji izraelskiej. Na analizie konkretnych zdarzeń i przypadków

z historii ostatnich lat – od porozumienia egipsko-izraelskiego podpisanego w 1978 r. w Camp David, przez pierwszą wojnę libańską 1982–1985, aż po plan wycofania się Izraela ze Strefy Gazy w 2005 r. i drugą wojnę libańską w 2006 r. – pokazuje, czym kierowały się władze izraelskie podejmując decyzje strategiczne, jakie rodziło to skutki oraz jak – w konsekwencji – ukształtowany został aktualny proces planowania i podejmowania decyzji w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego w Izraelu.

C.D. Freilich opisuje poszczególne wydarzenia z pozycji uczestnika i obserwatora, dzięki czemu jest w stanie nie tylko miarodajnie przedstawić faktografię, ale też analizować ją z perspektywy podjętych wyzwań, wykorzystanych i niewykorzystanych szans, a także sytuacji problemowych wynikających z zidentyfikowanych wad w procesie podejmowania decyzji. W opinii autora, wiele z opisywanych zdarzeń mogło potoczyć się korzystniej z punktu widzenia interesów Izraela, gdyby system planowania w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego w tym państwie był pozbawiony patologii ograniczających jego funkcjonalność. Autor zaliczył do nich: doraźność planowania i improwizowanie w procesie decyzyjnym; nadmierne upolitycznienie procesu; brak jasnej ścieżki podejmowania decyzji (dualizm decyzyjny wynikający z braku precyzyjnego rozdzielenia kompetencji między rządem a premierem); brak instytucjonalizacji procesu podejmowania decyzji, co skutkuje słabą koordynacją i integracją działań; zbyt duży wpływ kręgów wojskowych na proces podejmowania decyzji politycznych. Zaznacza przy tym, że dostrzeżone patologie nie mogą przesłaniać zalet izraelskiego procesu decyzyjnego, wśród nich zdolności do podejmowania szybkich i elastycznych działań, efektywności planowania obronnego oraz pragmatyzmu i wysokich kompetencji jego uczestników.

Wyjątkowy charakter tej książki polega na tym, że stanowi ona nie tylko przewodnik po meandrach mechanizmów podejmowania kluczowych decyzji w zakresie bezpieczeństwa narodowego w Izraelu, ale też na konkretnych przykładach pokazuje, w jaki sposób zapadały decyzje o pokoju i wojnie na Bliskim Wschodzie. C.D. Freilich pisał książkę z perspektywy niezależnego i wnikliwego analityka, niezwiązanego wymogami poprawności politycznej. Dążył do przedstawienia izraelskiego systemu kształtowania polityki bezpieczeństwa w sposób możliwie rzetelny, utrzymując równowagę między zidentyfikowanymi wadami i zaletami tego systemu. Podsumowuje swoją książkę rekomendacjami i propozycjami reform w systemie planowania polityki bezpieczeństwa Izraela, które powinny być wdrażane na trzech

płaszczyznach: w bardzo trudnym środowisku bezpieczeństwa, w izraelskim systemie politycznym oraz w obszarze cywilnych instytucji bezpieczeństwa narodowego. Taki sposób ujęcia tej złożonej problematyki czyni tę pozycję ważną nie tylko dla osób zainteresowanych tematyką bliskowschodnią, ale dla wszystkich czytelników dążących do pogłębienia swej wiedzy na temat kształtowania i uprawiania polityki bezpieczeństwa narodowego.

Sławomir Kamiński
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego